

Arturo Pérez-Reverte

Alma littera

Ir vis dėlto šioje žemėje tokia moteris kaip jūs
ir toks vyras kaip aš susitinka nedažnai.

Joseph Conrad
Tarp potvynių ir atoslūgių

1928 metų lapkritį Armandas de Trejė plaukė į Buenos Aires kurti tango. Tai jis galėjo sau leisti. Keturiasdešimt trejų vyras, „Noktiurno“ ir „Pasodoblio don Kichotui“ autorius, buvo pačioje karjeros viršūnėje. Visi iliustruoti Ispanijos žurnalai skelbė jo nuotrauką, kurioje kompozitorius stovi šalia savo gražuolės žmonos kompanijos „Hamburg-Südamerikanische“ transatlantinio laivo denyje. Bet išpūdingiausia nuotrauka pasirodė žurnalo „Blanco y Negro“ aukštuomenei skirtuose puslapiuose: joje sutuoktiniai de Trejės stovi pirmos klasės laivo denyje, jis – su kariško kirpimo neperšlampamu apsiaustu ant pečių, viena ranka švarko kišenėje, kitoje cigaretė – siuncia atsisveikinimo šypseną krantinėje susirinkusiems žmonėms; ji, Meča Insunsa de Trejė, – su kailinukais ir elegantiška skrybėle, pabrėžiančia šviesias akis, kurias susižavėjęs žurnalistas, teksto po nuotraukomis autorius, pavadino „auksinėm ir įstabiai giliom“.

Tą vakarą, tolumoje dar mirguliuojant kranto šviesoms, Armandas de Trejė rengėsi vakarienei, tik dėl lengvos, ne visai praėjusios migrenos šiek tiek užtruko. Vis dėlto įkalbėjo žmoną eiti į šokių salę ir, kol jis persirengsias, pasiklausyti muzikos. Armandas buvo smulkmenišką žmogus, todėl vėlavo – pirmiausia neskubėdamas pridėjo pilną auksinį portsigarą cigarečių, paskui įsikišo į vidinę smokingo kišenę, o po kitas kišenes išdėliojo reikalingus vakarui daiktus: auksinį laikrodį su grandinėle, žiebtuvėlį, porą kruopščiai sulankstytų nosinių, dėžutę su virškinimą skatinančiomis tabletėmis, krokodilo odos piniginę su vizitinėmis kortelėmis ir smulkiais arbatpinigių banknotais. Tada užgesino šviesą, uždarė kajutės duris ir stengdamasis priderinti žingsnius prie vos juntamo didžiulio laivo sūpavimo nužingsniavo kilimu, slopinančiu tolimą mašinų, plukdančių didžiulį laivą per naktinį Atlantą, gaudesį.

Prieš žengdamas į saloną, iš kurio su svečių sąrašu rankoje jo pasitikti skubėjo metrdotelis, Armandas de Trejė dideliame vestibulio veidrodyje dar kartą įvertino krakmolytą antkrūtinį, marškinių rankogalius ir gerai išblizgintus juodus batus. Vakarinis

kostiumas visada pabrėždavo trapų jo figūros elegantiškumą – kompozitorius buvo vidutinio ūgio, veikiau taisyklingo nei patrauklaus veido, bet žavesio jam pridėjo protingos akys, išpuoselėti ūsai ir ankstyvos šarmos paliesti juodi garbanoti plaukai. Išlavinta ausimi kompozitorius valandėlę klausėsi, kaip orkestras vedžioja švelniai melancholiško valsio melodiją. De Trejė atlaidžiai šyptelėjo – orkestras griežia taisyklingai, ir tiek. Tada jis įsikišo kairę ranką į kelnių kišenę ir, atsakęs į metrdotelio pasveikinimą, nuėjo įkandin jo prie staliuko, kurį visai kelionei buvo užsisakęs geriausioje salės vietoje. Į jį įsmigo keletas smalsių akių. Iš netikėtumo ar susižavėjimo virptelėjo gražios moters su smaragdų auskarais blakstienos. Daugelis jį atpažino. Orkestrui pradėjus dar vieną lėtą valsą, de Trejė prisėdo prie staliuko – ant jo, po netikra elektrinės žvakės liepsna stiklinėje tulpėje, stovėjo nepalistas šampano kokteilis. Iš šokių aikštelės, kurioje valsio ritmu sukosi poros, jam nusišypsojo jaunoji žmona. Mercedes Insunsa, atėjusi į salę dvidešimt minučių anksčiau už jį, šoko su elegantišku, pagal etiketą smokingu vilkinčiu simpatišku jaunuoliu, profesionaliu šokėju, pasamdytu užimti ir prablaškyti be vyro ar su nešokančiu palydovu pirma klase keliaujančių ponių. Atsakęs žmonai šypsena, de Trejė sukryžiavo kojas, šiek tiek manieringai išsirinko iš portsigaro cigaretę ir ėmė rūkyti.

1. ŽIGOLAS

Buvo metas, kai visi jo amato žmonės turėjo savo žvaigždę, savo šešėlių. Bet jis buvo geriausias. Šokių aikštelėje visada nepriekaištingai laikydavosi ritmo, už jos ribų elgdavosi ramiai, tačiau buvo mitrus, pasirengęs palaikyti pokalbį tinkamu žodžiu, šmaikščiu atsakymu ar pastaba. Todėl vyrai jautė jam palankumą, o moterys – simpatiją: Maksas pelnydavosi duoną šokdamas pramoginius šokius – tango, fokstrota, bostoną – ir kaip niekas kitas gebėjo kalbėti žodžių fejerverkais, o tylėdamas kurti melancholiškus peizažus. Ilgais sėkmingos karjeros metais jis beveik niekada neprašaudavo pro šalį: nė viena pasiturinti bet kokio amžiaus moteris neįstengė jam atsakyti nei šokių vakarėliuose „Palace“, „Ritz“ ar „Excelsior“ viešbučiuose, nei bet kurioje Rivjeros terasoje ar transatlantinio laivo pirmos klasės salonuose. Jis buvo vienas iš tų vyrų, kuriuos galėjai pamatyti rytą su fraku cukrainėje pusryčiaujančius su tarnais iš tų namų, kuriuose vakar vakare šoko ar valgė vakarienę. Taip, jis buvo apdovanotas tokiu talentu ar tokia būdo savybe. Bent kartą gyvenime jam teko prasilošti kazino iki paskutinės kelnų siūlės, bet, visiškai subankrutavęs, jis grįžo namo stovėdamas ant tramvajaus platformos ir abejingai švilpaudamas savo mėgstamą dainelę „Žmogus, kuris paėmė banką Monte Karle“. Jis mokėdavo taip elegantiškai prisidegti cigarete, surišti kaklaraiščio mazgą arba vaikščioti su taip nuostabiai išlygintais marškinių rankogaliais, kad policija drįsdavo jį sulaukyti tik tada, kai užklupdavo nusikaltimo vietoje.

- Maksai.
- Klausau, pone.
- Galite nešti lagaminą į bagažinę.

Atsimušusi nuo chromuotų automobilio „Jaguar Mark V“ dalių, Neapolio įlankos saulė žeidžia akis kaip kitados, kai ji atsi-

spindėdavo nuo automobilių, kuriuos vairuodavo pats arba kiti. Bet nuo tų laikų viskas pasikeitė, jo charizma dingo. Maksas žvilgteli po kojom, net žengia kelis žingsnius. Nieko. Jokio šešėlio. Jis nežino, kada tai atsitiko, bet nesvarbu. Jo laimės šešėlis dingo ir, kaip daugybė kitų dalykų, liko praeityje.

Jis susiraukia – gal dėl to, kad nieko nepakeisi, o gal dėl to, kad į akis spigina saulė. Jis nori atsikratyti to gaižaus jausmo, apninkančio kaskart, kai viršų paima nostalgija arba vienatvė. Tada stengiasi galvoti apie konkrečius ir neatidėliotinus dalykus – apie slėgį padangose, kai automobilis būna vidutiniškai ar visiškai pakrautas, apie tai, ar sklandžiai veikia pavarų svirtis, arba apie alyvos lygį. Paskui giliai, bet tyliai atsidūsta, zomšiniu skudurėliu patrina pasidabruotą, panašų į katę žvėrį ant radiatoriaus, griebia pilką uniforminį švarką, gulintį sulankstytą ant priekinės sėdynės, ir apsisvelka. Ir tik tada, kai kruopščiai susisagsto sagas ir pasitaiso kaklaraiščio mazgą, pro marmurines begalves statulas ir akmenines vazas ima lėtai lipti laiptais, vedančiais prie paradinių durų.

– Nepamirškite lagaminėlio.

– Nesirūpinkit, pone.

Daktarui Hugentobleriui nepatinka, kad Italijoje jo tarnai vadina jį daktaru. Šioje šalyje, dažnai kartoja jis, knibždėte knibžda *dottori, cavalieri y commendatori**. O juk aš tik šveicarų gydytojas. Rimtai. Nenoriu, kad mane laikytų vienu iš jų – kardinolo giminaičiu, Milano pramonininku ar kuo panašiu. O viloje, įsikūrusioje Sorento priemiestyje, Maksą Kostą visi vadina tiesiog Maksu. Ir tai nesiliauja jo stebinti, nes per savo ilgą gyvenimą jis pakeitė daugybę vardų ir titulų, aristokratiškų ar plebėjiškų, des-tis kokios būdavo aplinkybės ir tuometiniai reikalai. Bet štai jau senokai, nuo tada, kai jo charizma paskutinį kartą pamojavo nosinaite ir atsisveikino visam laikui, – kaip moteris, kuri amžinai

* Italijoje į žmogų, baigusį universitetą, kreipiamasi *dottore*; į žmogų, pelniusį aukštų vyriausybinių apdovanojimų, kreipiamasi *commendatore*; į aukštą padėtį užimantį asmenį – *cavaliere*. (Čia ir toliau vertėjo pastabos.)

pradingsta garų, aptraukusių traukinio miegamojo vagono langą, debesyje, ir tu nežinai, ar ji dingo iš akių šią akimirką, ar jau seniai pamažu tolo, – jis vėl susigražino savo tikrąjį vardą. Vietoj šešėlio grįžo vardas – tas, kuris ir priverstinai, nors tam tikru atžvilgiu natūraliai, turėjo pasitraukti, išeiti į pensiją, įskaitant ir laiką, praleistą kalėjime, ir buvo įrašytas į storas pusės Europos ir Amerikos policijos departamentų bylas. Šiaip ar taip, mąsto jis, imdamas odinį lagaminėlį ir „Samsonite“ lagaminą – juos turės įdėti į bagažinę, – niekada, net blogiausiomis akimirkomis, neįsivaizdavo, kad į savo dienų galą jis atsakinės: „Klausau, pone“, ir dar atsiliepdamas į savo tikrąjį krikšto vardą.

– Važiuojam, Maksai. Ar laikraščius paėmėte?

– Jie ant užpakalinės sėdynės, pone.

Dukart trinkteli automobilio durelės. Sodindamas keleivį, jis užsideda, nusitraukia ir vėl užsideda uniforminę kepurę. Atsėdęs prie vairo, palieka ją šalia ant sėdynės, meta žvilgsnį į užpakalinio vaizdo veidrodėlį ir įprastu vėjavaikišku judesiu perbraukia per žilus, bet dar vešlius plaukus. Ir jam topteli, kad ši kepurė kaip niekas kitas pabrėžia jo padėties komiškumą ir rodo tą absurdišką krantą, į kurią gyvenimo bangos išmetė jį po paskutinio laivo sudužimo. Vis dėlto kiekvieną sykį, kai vilos kambaryje stovi priešais veidrodį ir skusdamasis skaičiuoja raukšles tarsi aistrų ir mūšių randus, kurių kiekvienas turi savo vardą – moterys, ruletė, ūkanoti rytai, šlovingų pergalių ar pralaimėjimų popietės, – jis visada atlaidžiai mirkteli savo atvaizdui, tarsi žiūrėdamas į šį aukštą, bet dar nesudžiūvusį senį tamsiomis pavargusiomis akimis atpažintų seną ir ištikimą bendrininką, kuriam nereikia nieko aiškinti. Juk, šiaip ar taip, familiariai, kiek ciniškai, gal net piktai sako jam veidrodinis atspindys, tiesiog būtina pripažinti, kad šešiasdešimt ketverių metų vyrui, be to, su tokiomis prastomis kortomis, kokias pastaruojų metu jam išmetė gyvenimas, būtų nuodėmė skųstis. Panašiomis aplinkybėmis kiti – Enrikas Fosataras, senasis Šandoras Esterhazis – turėjo rinktis arba kokią labdaros įstaigą, arba

kybodamas ant kaklaraiščio vargingų svečių namų vonioje turėjo iškentėti minutėlę nemalonių traukulių.

– Na, kas svarbaus nutiko pasaulyje? – klausia Hugentobleris.

Ant užpakalinės automobilio sėdynės sušlama laikraščiai. Tai ne klausimas, veikiau komentaras. Užpakalinio vaizdo veidrodėlyje Maksas mato nuleistas šeimininko akis ir ant nosies galo nukritusius skaitymo akinius.

– Ar rusai dar nenumetė atominės bombos ar ko nors panašaus?

Hugentobleris, žinoma, juokauja. Šveicariškas humoras. Kai būna gerai nusiteikęs, daktaras mėgsta pajuokauti su tarnais, gal todėl, kad jis viengungis, neturi šeimos, kuri mielai pasijuoktų iš jo sąmojo. Maksas mandagiai nusišypso. Santūria ir, jei žiūrėtume iš tolo, derama šypsena.

– Nieko ypatinga, pone. Kasijus Klėjus laimėjo dar vieną kovą, o „Gemini XI“ astronautai grįžo sveikut sveikutėliai... Be to, vis labiau įsiplieskia karas Indokinijoje.

– Norėjot pasakyti, Vietname?

– Taip, taip, Viename... O iš vietinių naujienų – Sorente prasideda šachmatų mačas Kampanelos prizui laimėti. Keleris prieš Sokolovą.

– Dieve šventas, – atsako išsiblaškęs Hugentobleris sarkastiškai. – Kaip gaila, kad negaliu dalyvauti... Ak, Maksai, kaip tie žmonės įsigudrina švaistyti laiką.

– Jūs visiškai teisingas, pone.

– Ar įsivaizduojat? Visą gyvenimą sėdi priešais lentą. Ir išprotėja kaip tasai Bobis Fišeris.

– Žinoma.

– Važiuokit žemutiniu keliu. Mudu turim laiko.

Žvyras po padangomis jau nebegurgžda. Jaguaras išvažiuoja už geležinės tvoros ir rieda asfaltuotu greitkelio tarp alyvmedžių, mastikos krūmų ir figmedžių. Artėdamas prie posūkio Maksas švelniai perjungia pavaras. Jį pravažiavus, priešais akis atsiveria

panaši į smaragdinį stiklą, rami, švytinti jūra, pinių siluetai, prie kalnų prilipę nameliai, o kitoj įlankos pusėj – Vezuvijus. Akimirką užmiršęs savo keleivį, Maksas paglosto vairą ir visiškai atsiduoda vairavimo malonumui, nes abi vietos erdvėje ir laike išsidėsčiusios taip, kad galima šiek tiek atsipalaiduoti. Pro langą besiveržiantis vėjas kvėpia medum ir sakais – paskutiniaisiais šios vasaros kvapais, kurie paprastai šiose vietose nenori mirti ir švelniai grumiasi su kalendoriaus lapeliais.

– Nuostabi diena, Maksai.

Sumirksėjęs jis grįžta į tikrovę ir vėl pakelia akis į užpakalinio vaizdo veidrodėlį. Padėjęs laikraščius į šalį, daktaras Hugentobleris sėdi su cigaru lūpose.

– Iš tikrųjų, pone.

– Kai grįšiu, bijau, kad oras bus pasikeitęs.

– Tikėkim, kad taip nebus. Juk viso labo trys savaitės.

Hugentobleris išleidžia dūmų kamuolį ir kažką niurna. Tai ramus rausvaveidis žmogus, poilsio sanatorijos, įsikūrusios netoli Gardos ežero, savininkas. Jis praturtėjo pokario metais kaip psichiatras, gydydamas turtingus žydus, siaubingai traumotus nacių siaubo; jie pabUSDavo vidury nakties ir įsivaizduodavo, kad tebėra Osvencimo koncentracijos stovykloje, girdi lauke lojančius dobermanus ir esesininkus, rodančius kelią į dušo kabinas. Hugentobleris su partneriu, italų gydytoju Bakeliu, padėdavo jiems įveikti košmarus, o baigiantis gydymo kursui rekomendavo vykti į sanatorijos valdybos organizuojamą kelionę į Izraelį ir išrašydavo jiems kvapą gniaužiančias sąskaitas, kurios šiandien leidžia Hugentobleriui išlaikyti namą Milane, butą Ciuriche ir vilą Sorente su penkiais automobiliais garaže. Štai jau treji metai Maksas juos tvarko ir vairuoja, taip pat prižiūri remonto darbus Sorento viloje, kur darbuojasi ir sutuoktinių Lancų pora – tarnaitė ir sodininkas.

– Į oro uostą tiesiai nevažiuokit. Važiuokit per miesto centrą.

– Klausau, pone.

Jis žvilgteli į patikimą, bet pigų laikrodį – netikro aukso „Festina“, kurią segi ant kairio riešo, – ir įsilieja į šią valandą dar beveik pustuštį Italijos prospektą. Laiko jie turi per akis, kad daktaras motoriniu kateriu suspėtų pasiekti kitą Sorento įlankos krantą ir išvengtų ilgo kelio, vedančio į Neapolio oro uostą, vingių.

– Maksai.

– Klausau, pone.

– Stabtelėkit prie „Rufolo“ ir nupirkit man dėžutę „Montecristo Nr. 2“ cigarų.

Darbiniai Makso Kostos santykiai su šeimininku palankiai susiklostė iš pirmo žvilgsnio: vos tik pamatęs jį, psichiatras numojo ranka į tariamai nepriekaištingus, bet tikriausiai melagingus kitų pretendentų rekomendacinius laiškus. Kaip praktiškas žmogus, tvirtai įsitikinęs, kad jo intuicija ir profesinė patirtis neleis apsigauti vertinant žmogaus prigimtį, Hugentobleris nusprendė, kad stovintis priešais jį žmogus su gerokai priblėsusia elegancija, bet atvira, ramia ir pagarbia veido išraiška ir ypač kultūringa ir santūria laikysena – gyvas garbingumo ir kuklumo įkūnijimas. Idealus žmogus, kuriam be jokių išlygų galima patikėti savo išpūdingą mobilųjį parką – jaguarą, „Rolls-Royce Silver Cloud II“ ir tris senus automobilius, tarp jų „Bugatti 50T coupé“, kuriuo taip didžiuojasi daktaras iš Sorento. Žinoma, daktaras toli gražu neįsivaizdavo, kad jo vairuotojas kadaise pats važinėjosi savais ar svetimais automobiliais ir tokiais pat prabangiais, kokius dabar vairuoja kaip tarnautojas. Jeigu būtų turėjęs išsamesnę informaciją, Hugentobleris tikriausiai būtų bent iš dalies pakeitęs požiūrį į žmogaus prigimtį ir pasiieškojęs ne tokio elegantiško vairuotojo ir su kur kas paprastesne biografija. Bet, šiaip ar taip, tai būtų buvusi klaida. Kiekvienas žmogus, pažįstantis tamsiąją daiktų pusę, supranta, kad tie, kurie prarado savo šešėlį, panašūs į moteris su praeitimi, pasirašančiomis vedybų sutartį: ištikimesnių už jas žmonių nebūna, nes jos žino, kuo rizikuoja. Bet ne jam, Maksui Kostai, skaityti paskaitą apie greit išsisklaidančius šešėlius, kekšių padorumą ar

priverstinį saloninių šokėjų, vėliau tapusių vagimis baltomis apykaklėmis, garbingumą.

Kai motorlaivis „Riva“ nutolsta nuo Mažosios prieplaukos, Maksas Kosta valandėlę stovi atsirėmęs į molą saugančio bango-laužio atitvarą ir stebi žydrą įlankos paviršiumi čiuožiantį laivelį. Paskui nusiriša kaklaraištį, nusivelka uniforminį švarką ir užsime-tęs jį ant rankos grįžta prie Mokesčių policijos pastato, stačios uo-los papėdėje iškilusio virš Sorento. Jis paduoda penkiasdešimt lirų saugančiam jaguarą berniukui, paleidžia automobilio variklį ir lėtai įvažiuoja į kelią, kuris, padaręs lankstą, vinguriuoja iki miestelio. Taso aikštėje stabteli praleisti iš viešbučio „Vittoria“ išėjusios tri-julės – dvių moterų ir vyro – ir išsiblaškęs žiūri, kaip jie praeina pro pat jo automobilio radiatorių. Trijulė panaši į pasiturinčius turistus, vienus iš tų, kurie suvažiuoja ne per patį sezono įkarštį, kai plieskia saulė ir grūdasi minios žmonių, o vėliau, kad galėtų pa-simėgauti maloniu oru, kuris čia laikosi iki vėlyvo rudens. Vyruui mažiau nei trisdešimt, jis su tamsiais akiniais ir švarku su šiurkš-čios odos lopais ant alkūnių. Jaunesnė moteris – malonaus gymio šviesbruvė trumpu sijonu, jos plaukai suimti į ilgą kasą ant spran-do. Kita, daug vyresnė, brandi moteris, vilki smėlio spalvos nertinį ir segi tamsų sijoną. Galvą ji prisidengusi vyriška tvido skrybėle, iš po kurios kyšo trumpai kirpti sidabrinių tonų plaukai. Neeilinė dama, įvertina Maksas. Elegantiškumo jai suteikia ne drabužiai, o ypatingas gebėjimas juos vilkėti. Šita moteris prašoksta tą vidutinį lygį, kurį net šiuo metų laiku gali pamatyti Sorento, Amalfio ir Ka-prio vilose ir geruose viešbučiuose.

Ta moteris turi kažką tokio, kas verčia ją lydėti akimis, kai ji žengia per Taso aikštę. Gal tokį išpūdį kelia jos laikysena? O gal tai, kaip ji žengia – lėtai ir užtikrintai, dešinę ranką atsainiai laikyda-ma nertinio kišenėje? Ji eina taip tvirtai, tarsi visą gyvenimą būtų vaikščiojusi tik kilimais nuklotu pasauliu. O gal Makso dėmesį ji traukia todėl, kad savotiškai pakreipusi galvą į savo palydovų pusę

juokiasi iš jų pasakytų žodžių, arba kažką sako pati, bet jos žodžius nuslopina automobilio stiklai. Vieną akimirką, kaip nutinka tada, kai galvoje šmėkšteli atskiras pamiršto sapno fragmentas, Maksui topteli, kad pažįsta ją. Prisimena kažkokį seną ir tolimą vaizdą, gestą, balsą ir juoką. Jis toks nustebęs, kad atsipeikėja tik tada, kai užpakalyje pasigirsta kito automobilio įsakmus signalas – tada jis įjungia pirmą pavarą ir pavažiuoja į priekį nenuleisdamas akių nuo trijulės, kuri jau pasiekė kitą aikštės pusę ir sėdasi saulėje prie vieno iš staliukų „Fauno“ baro terasoje.

Kai Maksas jau ketina sukti į Italijos prospektą, jo atmintis vėl sužadina pažįstamus pojūčius, tik šį kartą jis prisimena konkrečiau ir veidą, ir balsą. Ir kažkokią sceną ar net kelias. Staiga apstulbsta ir taip staigiai spusteli stabdžių pedalą, kad užpakalyje važiuojantis automobilis pirma vėl supypsi, paskui jo vairuotojas ima piktai gestikuluoti, mat jaguaras netikėtai pasuka į dešinę ir šį sykį sustoja prie šaligatvio.

Maksas ištraukia raktelį ir kelias sekundes sėdi nejudėdamas ir žiūrėdamas į rankas ant vairo. Galop išlipa iš automobilio, užsivelka švarką ir po palmėmis, kuriomis apsođinta aikštė, žingsniuoja baro terasos link. Žingsniuoja apimtas nerimo. Gal net išsigandęs, kad gali pasitvirtinti tai, kas šmėkščioja galvoje. Trijulė tebesėdi toje pačioje vietoje ir gyvai šnekučiuojasi. Kad jo nepamatytų, Maksas sustoja už aukštų skverelyje augančių krūmų. Staliukas už dešimties metrų, ir dabar Maksas mato moters profilį: ji plepa su dviem kitais, nė neįsivaizduodama, kaip atidžiai ją stebi Maksas. Galimas daiktas, čia toji moteris, apie kurią aš galvoju, svarsto jis, kupinas abejonių, bet tai, žinoma, sunku patvirtinti. Per daug moterų veidų prašmėžavo pro jo akis, ir šis veidas tarsi įsiterpia tarp tų, kurie buvo „iki jo“ ir „po jo“. Tebesislapstydamas tarp krūmų, Maksas atidžiau įsižiūri, stengiasi sugauti kokius nors bruožus, atgaivinti atmintį, bet neįstengia prieiti prie jokios patenkinamos išvados. Galop supratęs, kad jei čia stypsos ir toliau, atkreips trijulės dėmesį, eina apie terasą ir jos gilumoje atsisėda

prie staliuko. Užsisako negronio* ir dar dešimt minučių stebi moters profilį, tyrinėdamas kiekvieną jos mimiką ir kiekvieną gestą, lygindamas juos su tais, kuriuos prisimena. Kai trijulė pakyla nuo suoliuko ir žingsniuoja per aikštę San Čezarėjo gatvės kampo link, Maksas pagaliau ją atpažįsta. Ar bent mano, kad atpažįsta. Jis atsisoja ir laikydamasis atokiau eina įkandin jų. Sena jo širdis taip daužėsi gal tik prieš šimtą metų.

Moteris gerai šoko, įvertino Maksas Kosta. Laisvai ir drąsiai. Net išdrįso pakartoti netikėtą ir sudėtingą improvizaciją, kurią jis atliko norėdamas išbandyti jos meistriškumą: kita, ne tokia vikri, nebūtų taip gerai išsisukusi. Tikriausiai jai apie dvidešimt penkeri, sumetė Maksas. Aukšta, liekna, ilgos rankos, laibi riešai ir kojos, kurios po plonu ir tamsiu, šviesoje violetiniais atspindžiais tviskančiu šilku, apnuoginančiu pečius ir nugarą iki juosmens, atrode begalinės. Dėl aukštų kulniukų, derančių prie vakarinio tualetu, jos veidas buvo tame pat aukštyje kaip ir Makso: ramus, ryškių bruožų. Pagal to meto madą aukso spalvos plaukai buvo šiek tiek pagarbiniuoti, trumpai pakirpti, atidengiantys sprandą. Šokdama ji žiūrėjo į vieną tašką – virš partnerio frako peties, ant kurio ilsėjosi jos ranka su blizgančiu sutuoktuvių žiedu. Nuo tos akimirkos, kai mandagiai linktelėjęs Maksas pakvietė ją sušokti lėtą valsą, tuo metu vadinamą bostonu, juodu nė karto nepažvelgė vienas kitam į akis. Po lygiomis aukštų, plonai išpešiotų antakių arkomis jos priminė skaidrų tekantį medų ir buvo kiek paryškintos tušu – tik tiek, kiek reikia, kaip ir subtiliai padažytos lūpos. Visai nepanaši į kitas moteris, su kuriomis tą vakarą Maksas šoko: tai buvo brandžios ponios, išsikvepinusios stipriais alyvų ir pačiulių kvėpalais, ir nerangios paauglės, apsitempusios šviesiom suknelėm ir trumpais sijonėliais; jos kandžiojosi lūpas, stengdamosi pataikyti į taktą, ir

* Kokteilis – aperityvas iš džino ir vermutu. Pavadintas jo išradėjo, prancūzų generolo Paskalio Olivier, grafo de Negroni, garbei.

nukaisdavo, kai jis uždėdavo ranką joms ant liemens, arba plodavo delnais pasigirdus bugivugio garsams. Tad pirmą kartą tą vakarą laivo „Cap Polonio“ šokėjui darbas ėmė teikti malonumą.

Juodu nepažvelgė vienas į kitą tol, kol baigėsi bostonas – tai buvo „What I’ll Do“* – ir orkestras ėmė griežti tango „A media luz“**. Akimirką pustuštėje šokių aikštelėje jie stovėjo vienas prieš kitą nejudėdami; matydamas, kad ji neskuba grįžti prie savo staliuko – prie jo ką tik atsėdėjo kažkoks ponas, tikriausiai jos vyras, – pasigirdus pirmiesiems taktams Maksas išskėtė rankas, ir moteris pakluso taip pat abejingai kaip ir anksčiau. Uždėjusi kairę ranką jam ant peties, ji svajingai ištiesė dešinę, ir juodu ėmė judėti po šokių aikštelę (veikiausiai slysti parketu, pagalvojo Maksas), ir ji vėl įsmeigė medaus spalvos akis kažkur už šokėjo galvos, nežiūrėdama į jį, bet prigludusi prie jo ir stulbinamai tiksliai pakludama lėtam ir užtikrintam ritmui, kurį jai diktavo vyras, stengdamasis išlaikyti pagarbų ir deramą atstumą ir leisdamas susiliesti jų kūnams tik tiek, kad galėtų atlikti šokių figūras.

– Kaip jums čia patinka? – paklausė jis po sudėtingo pa, kurį moteris pakartojo visiškai natūraliai.

Pagaliau ji žvilgtelėjo į jį ir, regis, net apdovanojo vos pastebima ir iš karto užgesusia šypsena.

– Čia nuostabu.

Pastaruoju metu tango, kilęs Argentinoje ir tapęs madingas Paryžiuje, apašų vakarėliuose, sukėlė furorą abiejose Atlanto pusėse. Todėl nieko nuostabaus, kad šokių aikšteles greitai užplūdo poros, grakščiai ar nelabai grakščiai atliekančios pa ir raitančios figūras, čia susipindamos ar susiglausdamos, čia išlaikydamos tam tikrą atstumą, destis koks būdavo jų meistriškumo lygis ir patirtis, todėl kartais jų šokis atrodydavo korektiškas, kartais – groteskiškas. Bet Makso partnerė labai sklandžiai susidorodavo su sudėtingiausiomis

* Ką aš padarysiu (angl.).

** Prieblandoje (isp.).

figūromis, be to, ir klasikinėmis, nuspėjamosiomis, ir tokiomis, kurias, vis labiau pasitikėdamas partnere, kartais sugalvodavo ir jis, ir visada atlikdavo jas lėtai ir santūriai, sau būdingu stiliumi, sykiu improvizuodamas ir įterpdamas *cortes**, trumpų ir gražių šoninių žingsnių, o ji natūraliai juos pakartodavo, neišklysdama iš ritmo. Buvo akivaizdu, kad ji irgi mėgaujasi šokiu ir muzika – tai bylojo jos šypseną, kurią po įmantrių figūrų ji, laiminga, vis dažniau padovanodavo Maksui, ir tada auksinių akių žvilgsnis, kuris kartais sugriždavo iš tolimiausių tolių, keletą sekundžių nukrypdamas į Maksią.

Kol juodu šoko, Maksas profesionalo ir ramaus medžiotojo akimis tyrinėjo jos vyrą. Buvo įgudęs vertinti situacinius, tėvus, brolius, sūnus, moteris, su kuriomis šoko, meilužius. Galų gale vyrus, paprastai su pasididžiavimu, arogancija, nuoboduliu, nuolankumu ir visais kitais vyriškais jausmais lydinčius savo žmonas. Apie vyrą daug ką naudinga gali pasakyti kaklaraiščio segtukai, laikrodžio grandinėlės, portsigarai, žiedai, pravertos piniginės, kai jie atsiskaito su tarnais, storis, kostiumo kirpimas ir audinio kokybė, kelnų kantas ar batų blizgesys. Net kaklaraiščio mazgas. Visos tos žinios leido Maksui Kostai pagal muzikos taktą numatyti tikslus ir būdus juos pasiekti, o jei kalbėtume proziškiau – pereiti nuo saloninių šokių prie pelningesnių užsiėmimų. Išgyventi metai ir patirtis tilpo į kelis žodžius, kuriuos prieš septynerius metus Meliljoje jam pasakė Svetimšalių legiono pirmosios kuopos kapralas grafas Borisas Dolgorukis-Bagracionas, kuris vos prieš pusantros minutės užpakaliniame Fatimos viešbučio kieme buvo išvėmęs visą butelį prasto konjako:

– Moteris, brangusis Maksai, niekada nėra tik moteris. Ji taip pat – ir pirmiausia – visi tie vyrai, kuriuos turėjo, turi ir galėtų turėti. Be jų mes nesuprasime nė vienos moters... Tas, kuriam pasiseks gauti tų vyrų sąrašą, gaus ir raktus nuo jos seifo. Ir tada įlīs į jos paslaptis.

* *El corte* – staigus vyro sustojimas šokio metu. Tai tipiška trečiojo praėjusio amžiaus dešimtmečio tango figūra.

Pasibaigus šokiui, Maksas palydėjo damą iki staliuko ir paskutinį kartą iš arčiau pažvelgė į jos vyrą – elegantišką, pasitinkintį savimi, jau perkopusį keturiasdešimties metų slenkstį. Visai ne gražuolis, bet malonios išvaizdos: išpuoselėti ploni ūsai, žilstantys garbiniuoti plaukai, gyvos protingos akys, kurios, kaip įsitikino Maksas, nepraleido nieko, kas dedasi šokių aikštelėje. Dar anksčiau, prieš priartėdamas prie moters, Maksas susiieškojo jų pavardes sąrašė, ir *maitre* patvirtino, kad tai ispanų kompozitorius Armandas de Trejė ir jo žmona; jie plaukia pirma klase, liukso kabinete, o staliukas jiems užsakytas pagrindinėje restorano salėje šalia kapitono staliuko; vadinasi, tie, kurie plaukia laineriu „Cap Polonio“, turi daug pinigų ir puikią padėtį visuomenėje, o tai reiškia, kad beveik visada jie turi abu tuos dalykus kartu.

– Man buvo labai malonu, poncia. Jūs šokate nuostabiai.

– Ačiū.

Maksas atsisveikino beveik kariškai linktelėdamas – jis žinojo, kad moterims patinka ir toji maniera padėkoti už šokį, ir laisvumas, su koku jis pakeldavo prie lūpų jų pirštus; į jo atsisveikinimą ji atsakė šykščiu ir šaltu linktelėjimu ir atsisėdo ant kėdės, kurią, jau stovėdamas, atitraukė nuo staliuko jos vyras. Maksas apsisuko, pirma dešiniu, paskui kairiu delnu palygino ant smilkinų briliantinų išteptus ir atgal sušukuotus blizgančius plaukus ir nuėjo stengdamasis aplenkti aikštelėje šokančius žmones. Žingsniavo su galantiška šypsena lūpose į nieką nežiūrėdamas, bet jausdamas, kad šimto septyniasdešimt devynių centimetrų jo stotas, aptemptas neprikaištingu vakariniu kostiumu, – tą kostiumą prieš pasirašydamas sutartį ir lipdamas į laivą, plaukiantį į Buenos Aires, jis nusipirko už paskutinius pinigus, – prikausto smalsių damų, dar tebesėdinčių prie staliukų, žvilgsnius, nors kai kurie keleiviai jau lėtai kilo iš savo vietų ir traukė į valgyklą. Šiuo metu pusė salono manęs nekenčia, pagalvojo jis, iš dalies nuolankiai, iš dalies linksmai. Kita pusė – moterys.